

Kapitola 22

Kulturní rozměr české zahraniční politiky

Jana Peterková a Eliška Tomalová

KULTURNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRAŇIČNÍ POLITIKY: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Rok 2015 byl ve znamení oživení zájmu o kulturní dimenzi zahraniční politiky a české veřejné diplomacie jako celku. Iniciativa vycházela zejména ze strany ministerstva zahraničních věcí (Odboru veřejné diplomacie) a zaměřila se na rovinu koncepční, ve snaze podnítit a oživit diskusi zainteresovaných aktérů na téma budoucího směřování české veřejné diplomacie, a to v rovině obsahové i procedurální. Dopady této přípravné koncepční práce nebyly v roce 2015 ještě patrné ve veřejném prostoru. Již v roce 2015 se ale ukázalo, že klíčovou otázkou budoucího vývoje agendy bude vůle ke spolupráci zúčastněných aktérů, překonání resortních rozdílů a akceptování stěžejní role ministerstva zahraničních věcí při formulování cílů a koordinace oblasti české veřejné a kulturní diplomacie.

Dalším významným momentem roku 2015 bylo EXPO (květen–říjen), které se konalo v italském Miláně, kde byla Česká republika prezentována v samostatném pavilonu. Česká účast na EXPO 2015 byla vyvrcholením dlouhodobých snah, které začaly již v roce 2012. Propojila jednotlivé složky prezentace ČR v zahraničí, a lze ji proto považovat za strategickou složku vnější prezentace státu, která má silné přesahy do veřejného a mediálního prostoru.

Koncepce a záměry

Z koncepčního hlediska představuje hlavní rámeček kulturní dimenze české zahraniční politiky a české veřejné diplomacie *Koncepce zahraniční politiky ČR* (schválena 13. 7. 2015).¹ Kulturní a veřejná diplomacie je zde zmíněna v rámci části 4.5 (s.10–11) jako součást šíření dobrého jména ČR v zahraničí. Mezi hlavní cíle zahraniční politiky podle Koncepce patří: „*přispívat k pozitivnímu vnímání naší země v rámci me-*

zinárodního společenství“ (s. 10). Explicitně je zde zmíněno, že: „*Česká zahraniční politika bude věnovat zvýšenou pozornost otázce značky (brandingu)*“ (s. 10). Šíření dobrého jména státu je pak pojímáno komplexně, mezi hlavní složky patří kultura (která je zde uváděna na prvním místě a je zdůrazněna její role zejména při budování dlouhodobého vztahu se zahraničním publikem), ekonomika, turismus a sport. Koncepce podtrhuje nutnost synergie činnosti jednotlivých sektorových agentur (Česká centra, CzechTrade, CzechTourism a CzechInvest) v rámci dané agendy. V neposlední řadě *Koncepce zahraniční politiky ČR* předjímá aktualizaci dalšího koncepčního materiálu, který se věnuje výhradně prezentaci ČR v zahraničí – *Koncepci jednotné prezentace ČR*,² která byla přijata v roce 2005 a dosud představuje jediný ucelený koncepční dokument pro danou agendu.

K zintenzivnění debat o české veřejné diplomacii v kontextu šíření dobrého jména České republiky v zahraničí přispělo v roce 2015 Ministerstvo zahraničních věcí ČR a zejména příslušný Odbor veřejné diplomacie (OVD). Debata k tématu neprobíhala ve veřejném prostoru, jednalo se o sérii setkání zainteresovaných aktérů (zástupců ministerstev a agentur), přičemž hlavním iniciátorem byl ve většině případů právě OVD MZV, který tak usiloval o potvrzení vedoucí role ministerstva zahraničních věcí v dané oblasti. Hlavním záměrem setkávání v roce 2015 bylo zejména posílit vnitřní soudržnost různých aktérů z jednotlivých oblastí vnější prezentace ČR. Z koncepčního hlediska usiloval OVD o revizi zmiňované *Koncepce jednotné prezentace ČR*, přičemž v úvahu v roce 2015 připadaly stále dvě varianty: aktualizace stávajícího dokumentu nebo vytvoření nového materiálu.

K zásadním setkáním aktérů v roce 2015 patřila Schůzka k problematice brandingů ČR a možnostem užší resortní komunikace (duben 2015) a interní schůzka k problematice brandingů v rámci MZV za účasti ministra Lubomíra Zaorálka (září 2015). Konkrétním vyjádřením snahy o koordinovaný postup byla konference „Novinky v české ekonomické a veřejné diplomacii“. Konference byla primárně určená především pro představitele diplomatického sboru akreditovaného v České republice. Byly zde prezentovány informace o aktuálním vývoji české ekonomické diplomacie v roce 2015 spolu s aktivitami z oblasti diplomacie veřejné. Pro koordinaci činnosti byla velmi důležitá i přítomnost zástupců dalších zainteresovaných českých institucí.³ Konference zároveň potvrdila nutnost komplexního přístupu k pověsti země, a to jak v rovině institucionální, tak i obsahové.⁴

Na tuto konferenci navázalo v prosinci roku 2015 setkání k tématu brandingů a jeho dalšího vývoje především ve vztahu k institucionální spolupráci a koordinaci činnosti na platformě Komise pro jednotnou prezentaci. Přítomni byli zástupci zúčastněných resortů (ministerstvo zahraničních věcí, ministerstvo průmyslu a obchodu, ministerstvo kultury, ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy), představitelé dalších dotčených institucí (např. Český olympijský výbor) i akademické sféry. Setkání bylo věnováno právě aspektu součinnosti jednotlivých aktérů při vytváření obrazu země.

Všechna setkání poukázala v první řadě na vůli vytyčit stěžejní témata týkající se dalšího směřování české kulturní a veřejné diplomacie. Hlavní tendencí se stalo nenechat agendu jen fungovat samospádem, ale vymezit jak hranice agendy jako takové, tak i jednotlivé oblasti činnosti, formy spolupráce aktérů a vnitřní hierarchii.

Velká část témat tak byla otevřena k diskusi, bylo jasně vymezeno, že další koncepční práce se nebude zaměřovat na jednotný vizuální styl prezentace, kde neexistuje v současné době reálná možnost dosáhnout konsenzu, ale bude se věnovat uchopení brandu České republiky jako celku při snaze o podporu vnitřní institucionální identity (interního branding) a začlenění četných složek vnější prezentace ČR. Ze setkání vyplynulo, že kulturní diplomacii patří stále stěžejní místo při utváření a šíření dobrého jména České republiky. Důraz byl kladen také na opomíjenou složku prezentace ČR – vzdělanostní dimenzi veřejné diplomacie, dále na českou sportovní diplomacii (sport je pokládán za jeden z nejsilnějších prezentačních artiklů ČR), oblast kreativního průmyslu, vědu, výzkum a inovace (jedno z hlavních současných témat aktivit Českých center). V daném kontextu je značka (brand) ČR pojímána jako zastřešení všech témat a sektorů vnější prezentace.

Kontroverzním tématem se v roce 2015 stalo jednoslovné označení Česko/Czechia. Již v průběhu roku bylo patrné, že se rozcházejí stanoviska k užití názvu Czechia, a to zejména mezi hlavním zastáncem návrhu – ministerstvem zahraničních věcí a ministerstvem pro místní rozvoj, jehož agentura CzechTourism se proti novému názvu stavěla, a to v rovině interní i mediální. Hlavním argumentem CzechTourism byla zavedená značka Czech Republic, která byla využita v reklamní kampani *Czech Republic – Land of Stories*, do které agentura investovala značné prostředky. Rok 2015 nepřinesl konečně rozhodnutí, jež má přijít až v roce 2016, stejně jako vymezení vztahu název/brand/destinační brand.

Odbor veřejné diplomacie několikrát v průběhu roku 2015 deklaroval svou ochotu ujmout se koordinační role a podpořil myšlenku vytvoření vládního zmocněnce pro oblast vnější prezentace. Větší frekvence setkávání aktérů přispěla k jejich socializaci jako skupiny, lepší vzájemné informovanosti o probíhajících a plánovaných aktivitách, využívání nástrojů v jednotlivých sektorech (sociální sítě, internetové stránky a databáze, práce s cílovými skupinami) a k postupnému nenásilnému pochopení nutnosti vytvoření fungující koordinační platformy na MZV. V tomto ohledu rok 2015 znamenal značný posun směrem ke koherentnímu vnímání české kulturní a veřejné diplomacie.

KULTURNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

Jak již bylo zmíněno výše, agenda kulturní dimenze české zahraniční politiky se v roce 2015 objevila, oproti dřívějším letům, i ve stěžejním koncepčním dokumentu české zahraniční politiky, její nové Konceptci.⁵ Jedním z cílů (a zároveň nástrojů) české zahraniční politiky je i dobré jméno v zahraničí. Konceptce říká zcela zřetelně, že „stěžejní místo v podpoře dobrého jména připadá kultuře a zahraniční politika musí tuto skutečnost odpovídajícím způsobem reflektovat“.⁶ Naplňování tohoto cíle je bezesporu spíše věcí dalších let, nicméně již rok 2015 přinesl některé zajímavé příklady v oblasti agendy kulturní dimenze ČZP.

Také multilaterální rovina kulturní dimenze ČZP zaznamenala prolínání kulturní a politické dimenze. Rok 2015 byl např. Evropským rokem pro rozvoj. Toto výsostně

politické téma se nicméně odrazilo také v jedné z pravidelných akcí Středoevropské kulturní platformy, která se představila v Norsku výstavou fotografií „Jak střední Evropa pomáhá světu“. Výstavu organizovalo slovenské předsednictví Platformy. Akci je možné označit za příklad propojení obsahových priorit zahraniční politiky a nástrojů kulturní prezentace.⁷ Druhá akce Platformy za rok 2015 byla organizována polským předsednictvím v Kyjevě. Členské státy představily své umělce, kteří se věnují dětskému publiku. Akce byla věnována dětem zasaženým konfliktem na Ukrajině.⁸

Důležitým projevem multilaterálního aspektu je rovněž české členství v UNESCO. Česká republika se v prosinci 2015 stala členem mezivládního Výboru na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu. Toto zvolení je považováno za mimořádný odborný i diplomatický úspěch České republiky.⁹

Prezentace kultury

Významnou dimenzí prezentace kultury v nejširším slova smyslu je i využití konkrétních výročí v daném roce, která jsou buď mezinárodně uznána (UNESCO), nebo jsou spojena s mezinárodní účastí. Z výročí roku 2015 je možné připomenout např. 600 let od upálení Mistra Jana Husa. Snaha využít důležitá výročí např. k posílení bilaterálních vazeb, popř. k připomenutí místa daného státu v dějinách, je také součástí jednoho z realizačních opatření (Opatření 10) koncepčního materiálu Ministerstva kultury ČR na léta 2013–2018, zaměřeného na zahraniční dimenzi kulturní politiky.¹⁰

Významným projektem roku 2015 byl bezesporu celoroční projekt *Plzeň 2015 – Evropské hlavní město kultury*. Přípravy na tuto akci byly náplní roku 2014 a s její realizací byla spojována mnohá očekávání a také určité obavy.¹¹ Podle informací zveřejněných na hodnotící konferenci Open Up! v červnu 2016 je zřejmé, že projekt zaznamenal v mnoha ohledech úspěch. V prvé řadě to jsou kvantifikovatelné údaje o počtu návštěvníků, nárůstu přenocování nebo tvorbě nových pracovních míst. Důležitou dimenzí je bezesporu i revitalizace území a ambice nastartovat či posílit kulturní scénu ve městě a dlouhodobý zájem obyvatel o dění. Výše uvedené hodnocení je podle prvních zpráv i v tomto ohledu optimistické. Hodnoceno bylo také nastartování intenzivnější spolupráce plzeňských kulturních institucí, která zakládá i předpoklady do budoucna.¹² Pro zachování pozitivních dopadů celého projektu je nutné, i podle zkušeností jiných měst (Linec 2009), celý projekt dále rozvíjet, hledat nová témata a příležitosti jak podpořit kulturní život města. Bez návazných aktivit, benefity získané pořádáním takovéto významné akce obvykle během několika let vyprchají.¹³

EXPO 2015

Součástí vnější prezentace státu je i složka tzv. strategické prezentace, která je založena na šíření dobrého jména státu v rámci klíčových událostí globálního významu, ke kterým již tradičně patří i EXPO. V roce 2015 se konalo EXPO v italském Miláně od začátku května do konce října. Hlavním tématem se stalo „Feeding the Planet. Energy for Life“ (Potraviny pro planetu, energie pro život). EXPO tak dává příležitost jednotlivým státům vyjádřit se ke globálním tématům a přispět tak k celoplanetární diskusi.

Česká republika rozhodla o tom, že se zúčastní EXPO 2015, formou usnesení vlády v prosinci 2012,¹⁴ kdy také souhlasila s koncepčním návrhem Jiřího F. Potuž-

nika a jmenovala jej generálním komisařem. Prostřednictvím usnesení vlády z prosince 2014¹⁵ pak vláda ČR „bere na vědomí Zprávu o přípravách účasti České republiky na Všeobecné světové výstavě EXPO 2015 v Miláně“ a „souhlasí se zvýšením účasti státního rozpočtu“. Ukládá také zainteresovaným ministrům poskytnout součinnost při „zajištění přípravy a realizace účasti České republiky na EXPO 2015“.¹⁶

Přípravy české účasti na EXPO 2015 provázely od počátku nepříznivý politický kontext (zejména pád vlády v červnu 2013), z něj plynoucí nedostatečné vymezení vize české účasti a finanční nejistota.¹⁷ Úspěch prezentace ČR tak závisel především na osobním nasazení generálního komisaře a celého českého týmu. Česká politická reprezentace v době konání EXPO 2015 projevila zájem o prezentaci ČR formou návštěv Všeobecné výstavy: v březnu, ještě před zahájením EXPO, navštívil český pavilon resortní ministr, v průběhu akce pak ministryně pro místní rozvoj Karla Šlechta a ministr zdravotnictví Svatopluk Němeček.

Působení ČR na EXPO 2015 hodnotí Závěrečná zpráva.¹⁸ Celkově lze účast ČR hodnotit pozitivně v kontextu poměru investovaných nákladů a dosaženého výsledku. Český pavilon představoval technologicky zajímavý koncept,¹⁹ který zaujal možnosti modulárního využití a efektivního zpracování neobnovitelných zdrojů (získal také bronzové ocenění za architekturu v rámci EXPO 2015). Jeho výhodou byla dobrá pozice blízko hlavního vstupu a příjemná atmosféra, ke které přispíval bazén před pavilonem. Patřil tak mezi nejnavštěvovanější pavilony, i když návštěvníci oceňovali především celkový dojem než vnitřní expozici.

Český pavilon kromě hlavní výstavy, vztahující se k hlavnímu tématu EXPO 2015 (Laboratoř ticha, která navozovala atmosféru českého lesa, a Laboratoř života), umožnil využít prostory k prezentaci ČR jako turistické destinace. Kraje ČR dostaly příležitost realizace krátkodobých expozic, i přesto možnosti využilo během konání EXPO jen šest krajů. Ve spolupráci s agenturou CzechTourism byla připravena výstava „Země příběhů a fantazie“ (zasazena do schématu kampaně *Czech Republic – Land of Stories*), která se konala v úvodu a na závěr EXPO 2015. Podle závěrečné zprávy CzechTourism k účasti na EXPO 2015: „Projekt Česko – země příběhů na Všeobecné světové výstavě EXPO 2015, který probíhal v období od 1. července 2014 do 31. prosince 2015, měl za cíl propagaci České republiky a jejích regionů v rámci Všeobecné světové výstavy EXPO 2015 a jejím prostřednictvím zvýšit návštěvnost České republiky a příjmy v rámci příjezdového cestovního ruchu.“²⁰

Česká účast na EXPO 2015 vyvolává otázky po smyslu podpory účasti na podobných akcích ze strany státu (zejména v souvislosti s chystaným EXPO B v Astaně v roce 2017 a EXPO 2020 v Dubaji). V tomto kontextu je nutné podtrhnout hlavní benefity účasti ve vztahu k vnější prezentaci, které byly účastí na EXPO 2015 potvrzeny. Přínosy účasti jsou povahy lokální/regionální i globální. Česká republika má během příprav i konání akce možnost lépe proniknout do lokálního prostředí, oslovit jasně vymezenou cílovou skupinu a podpořit tak bilaterální vazby v oblasti politické, kulturní i ekonomické. Takto utvořené kontakty napomáhají z dlouhodobého hlediska dalším návazným vztahům, z kterých může ČR benefitovat (v případě vzdálenějšího místa konání je velkým úspěchem již samotný vstup do povědomí lokálních partnerů). Z globálního hlediska je nutné podtrhnout příležitost oslovit heterogenní

mezinárodní publikum formou, jež zaujme více smyslů a podpoří tak umístění ČR na mentální mapě návštěvníků. V neposlední řadě je EXPO platformou pro přispění států ke globálním tématům současnosti, což je jeden ze základních nástrojů veřejné diplomacie. V každém případě zde platí, stejně jako pro agendu vnější prezentace ČR jako celku, že klíčovým faktorem úspěchu strategické prezentace státu je dostatečná politická podpora a součinnost zainteresovaných aktérů.

Krajanské vztahy a výuka českého jazyka

Vztahy České republiky a Čechů, žijících v zahraničí, se i v roce 2015 těšily stabilní pozornosti. V koncepční rovině přijala vláda ve formě svého usnesení, pokračování *Programu podpory českého kulturního dědictví na léta 2016–2020*.²¹ Obsahem Programu je podpora řady vzdělávacích aktivit zaměřených především na studium českého jazyka ve formě stipendií, podpory lektorátů českého jazyka i zahraničních pracovišť bohemistiky.

Byla také realizována celá řada pravidelných akcí, v srpnu se, jako součást Týdne češtiny ve světě, uskutečnily hned dvě zajímavé konference. První z nich byla konference „Heritage Schools and Diaspora“, zaměřená na podporu a udržení mateřského jazyka v zahraničí. Na ni vzápětí navázala již sedmá konference zástupců Českých škol bez hranic a spolupracujících škol. Smyslem této akce je mj. připomenout význam podpory výuky českého jazyka u mladé generace českých migrantů. Je důležité připomenout fakt, že se jedná o výraznou investici do budoucna, do dobrého vztahu těchto lidí k České republice. Takto založený vztah k České republice se může v budoucnu stát zdrojem mnoha benefitů a multiplikačního efektu např. ve vztahu k zahraničním elitám. V září také proběhl již devátý ročník Mezinárodního krajanského festivalu, na jehož průběhu se výrazně podílí i Stálá komise Senátu.²²

Vztah ke krajanským komunitám i jednotlivcům je důležitou součástí kulturní dimenze zahraniční politiky v řadě zemí. Diaspora představuje důležitý prvek v budování sítě kontaktů se zahraničím na nevládní bázi. Tato společenství je možné označit za určitá předpolí v rozvoji kontaktů dané země se zahraničními partnery. Diaspora funguje v tomto případě jako spojovací můstek či kontaktní bod. Zajímavý příklad přesahu mimo kulturní oblast představuje projekt „Žijeme v zahraničí“, který nabízí českým exportérům možnost kontaktů v cílových teritoriích.²³ V celkovém kontextu je důležité, že zmiňované projekty jsou důkazem postupné změny pohledu na vztahy s krajanskými komunitami, zejména ve vazbě na novodobou migraci.

Věda, výzkum a vzdělávání

Problematika vědy a výzkumu je v textu nejnovější *Koncepce zahraniční politiky ČR* zmiňována především v souvislosti s péčí o dobré jméno českého státu v zahraničí ve vztahu k prezentaci českých vědeckých úspěchů. Podpora vědy a výzkumu ve vztahu k pověsti státu a posilování jeho *soft power* i dosahování ekonomických úspěchů bezpochyby patří k celosvětovým trendům posledních let. Také v české praxi se podpoře vědy a výzkumu dostává zvyšující se pozornosti. V součinnosti resortů zahraničních věcí a školství dostává prostor mobilita jak studentů, tak i pedagogů a vědeckých pracovníků. Příkladem může být účast v evropském programu ERASMUS+. Cílem

je nicméně rovněž vyšší míra spolupráce vědeckých institucí, vytváření společných týmů a projektů a v celkovém vyznění vyšší přítomnost české vědy ve světě a využití této přítomnosti pro podporu dobrého jména státu. Fakt, že se jedná o vážně miněnou iniciativu a směr činnosti, s nímž je třeba počítat, dokládá i zřízení místa prvního českého tzv. vědeckého diplomata v Izraeli. Podle vyjádření představitelů ministerstva by náplní činnosti mělo být především navazování kontaktů mezi institucemi, jednotlivci i firmami a podporovat jejich spolupráci. Tato dimenze má širší, vládní, přesah směrem ke zvyšování konkurenceschopnosti České republiky. Ve vyjádření místopředsedy vlády Pavla Bělobrádka zazněly jako další možné destinace USA a Německo.²⁴

KULTURNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Jedním z klíčových aktérů je tradičně *Ministerstvo zahraničních věcí*, reprezentované v této oblasti především *Odborem veřejné diplomacie*. Odbor veřejné diplomacie působí hlavně jako odborné pracoviště pro vlastní aktivity zahraniční služby v oblasti veřejné a kulturní diplomacie, a to jak v ústředí, tak v zahraničí. Právě s ohledem na širokou síť zastupitelských úřadů a spolupráci se zahraničními zastoupeními Českých center (viz dále) je vhodné zmínit i silný koordinační potenciál, který toto pracoviště, potažmo ministerstvo zahraničních věcí jako instituce má. Sám odbor se v roce 2015 mimo běžnou agendu soustředil právě na nastartování debaty o koordinovaném přístupu, v první řadě především státní správy k problematice péče o pověst země. Termín, který je v této souvislosti používán i v české diskusi, je *branding*, popř. *nation branding*. Jakkoli není známý konsolidovaný český termín, jako určitá alternativa se nabízí péče o pověst státu. Samotná debata vychází ze zásadních programových priorit české zahraniční politiky, vyjádřených v nové *Koncepci zahraniční politiky České republiky* z roku 2015. Jako jedna ze zásadních priorit je uváděna právě péče o dobré jméno státu v zahraničí.

Ve struktuře MZV patří k důležitým aktérům ve vztahu k veřejné a kulturní diplomacii také pracoviště *Zvláštního zmocněnce pro krajské vztahy*. Vztahy českého státu s tzv. zahraničními Čechy rovněž v současnosti nabývají na významu. Ke klasickým nástrojům patří finanční podpora krajských spolků nebo zástity ministra zahraničních věcí. Institut zvláštního zmocněnce vyjadřuje ve formální rovině význam, jaký tento aspekt má pro zahraniční politiku České republiky. Dalšími spolupracujícími aktéry jsou především *Stálá komise Senátu pro krajany žijící v zahraničí*, *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR* nebo *Ministerstvo kultury ČR*. Ve sféře nevládních aktérů je velmi výrazná a mediálně přítomná činnost *České školy bez hranic*, která se orientuje na udržení a rozvoj českého jazyka v zahraničí i vazeb s Českou republikou.

Ve sféře vztahů s dalšími nevládními dotčenými aktéry se MZV v současnosti ubírá cestou tzv. institucionalizované spolupráce formou vyjádření vůle ke spolupráci a nastavení základního rámce pravidel v podobě memoranda. Příkladem může být podpis memoranda o spolupráci s Českým olympijským výborem. Iniciativa cílí

především na podporu pozitivního vnímání České republiky v zahraničí ve spojení s faktem, že významná část pozitivních zmínek o ČR je spojena s úspěchy jejich sportovců.²⁵

Česká centra

Hlavním aktérem kulturní dimenze české zahraniční politiky zůstávají Česká centra, příspěvková organizace ministerstva zahraničních věcí. V roce 2015 došlo k personální obměně ve vedení organizace. Dosavadní generální ředitelku Vilmu Anýžovou vystřídal Zdeněk Lyčka, který již dříve působil na postu ředitele pro strategii a rozvoj a zástupce generální ředitelky. Jeho nástup tedy neznamenal zásadní narušení kontinuity směřování Českých center. Z hlediska budoucích cílů nový ředitel deklaroval vůli zaměřit se zejména na oblast vědy, výzkumu a inovací, výrazněji přispět k prezentaci české vědy v zahraničí a soustředit se také na podporu doposud opomíjené vzdělanostní dimenze vnější prezentace.

V průběhu roku 2015 neprošla Česká centra žádnou výraznou změnou ve struktuře a regionálním působení. V roce 2015 se tak ustálil počet Českých center na dvaadvacet, s důrazem na pokračující trend rozšiřování regionální působnosti jednotlivých center. Další prohlubující se tendencí je důraz na spolufinancování projektů a konání aktivit mimo budovy center.

Z koncepčního hlediska se vedení Českých center v roce 2015 zaměřilo na přípravu nové *Strategie činnosti na léta 2016–2019*.²⁶ Ředitelé byli také zapojeni do debat iniciovaných Odborem veřejné diplomacie MZV ČR o budoucím směřování české kulturní a veřejné diplomacie. V rámci těchto setkání (viz výše) představují zástupci Českých center jednoho z klíčových aktérů dalšího rozvoje spolupráce v rámci agendy vnější prezentace, což vychází z přímého napojení na ministerstvo zahraničních věcí, kooperativního vystupování a dobré vůle agendu koncepčně lépe uchopit a v neposlední řadě ze samotné povahy kulturní diplomacie, která je v rámci vnější prezentace zaměřena na delší časový horizont budování vztahu se zahraničním publikem a podporuje tak dlouhodobé vazby.

EUNIC

Sdružení kulturních institutů zemí EU se za dobu své existence již stalo pevnou součástí kulturní dimenze české zahraniční politiky. V rámci této sítě zastupují Českou republiku Česká centra (viz výše) jako jeden z klíčových aktérů české scény. Česká centra také jsou jedním ze zakládajících členů této sítě. Propojení české kulturní diplomacie v činnosti EUNIC má několik významných dimenzí. V minulých letech šlo především o možnost prezentace české kultury a spolupráce s partnerskými instituty v rámci této sítě, ať už uvnitř Evropské unie nebo mimo její hranice. V této souvislosti je vhodné zmínit především multiplikační efekt českého členství. Česká kultura může být v rámci spolupráce v síti EUNIC prezentována ve vzdálených destinacích, kde by to výhradně v české režii nebylo možné. Záměr prezentace kultury se nicméně, v nedávné době, spolu s rozvojem zastřešující struktury *EUNIC Global* posunul především k propagaci společných evropských hodnot ve třetích zemích.

Dalším směrem je přítomnost českých zástupců ve strukturách EUNIC. Velkým úspěchem byla zvolení Heleny Kovaříkové jako ředitelky bruselské centrály EUNIC Global. Podobně jako zvolení některých ředitelů Českých center v zahraničí do vedení tamních „clusterů“. Tato přítomnost má obvykle pro českou kulturní diplomacii dvojnásobný význam. V první řadě je samo zvolení odrazem respektu, kterému se dotýká zástupce a s ním i konkrétní České centrum těší. Současně takové postavení znamená i intenzivní mediální pozornost, popř. i snazší kontakt s možnými sponzory projektů Českých center. Zároveň takové postavení umožňuje České republice možnost širšího dosahu jejích aktivit a většího následného politického zisku prostřednictvím dobré pověsti.

V programové rovině je pro Českou republiku mimořádně přínosné především autorství projektů, které dávají prostor pro zdůraznění českého přínosu jak síti EUNIC, tak i evropské kultuře. Již mnohokrát zmiňovaným je projekt *Noc literatury*. Ročník 2015 prezentoval evropskou literaturu např. v pražských Dejvicích a Bubenči. Akce dále probíhá také v dalších 36 českých městech a každoročně se připojuje i mnoho míst v zahraničí (např. Londýn, Madrid, Edinburgh či Bánská Bystrica).²⁷ Dalším projektem, který sice není výhradně českého původu, nicméně pražský cluster EUNIC a Česká centra na něm mají výrazný podíl, je mobilní aplikace *EUNIC App*. Jedná se o aplikaci, jež výrazně usnadňuje orientaci v nabídce kulturních institutů. Zároveň má velký potenciál pro rozšiřování. Rovněž souzní i s trendem digitalizace činnosti, který se projevuje i v diplomacii jako takové.²⁸

ZÁVĚR

Navzdory oživení zájmu o agendu vnější prezentace státu, nepronikla debata do českého veřejného a mediálního prostoru a utváření a šíření dobrého jména státu se tak nestalo tématem veřejné diskuse. Jediným velkým tématem spojeným s českou veřejnou diplomacií a kulturní dimenzí české zahraniční politiky se stala česká účast na EXPO 2015, která se dočkala pozornosti v českém i italském tisku. EXPO nepodnítilo zájem pouze o český pavilon, ale o Českou republiku jako celek, zejména v rovině incomingového turismu. V roce 2015 tak můžeme posuny spojené s reflexí dalšího směřování české kulturní a veřejné diplomacie považovat za interní záležitost státní administrativy.

Bilance roku 2015 je pozitivní v kontextu reflexe oblasti české kulturní a veřejné diplomacie, která byla podnícena hlavním aktérem – ministerstvem zahraničních věcí a příslušným Odborem veřejné diplomacie. Setkání aktérů, která se konala v roce 2015, ukázala několik pozitivních i negativních stránek dané oblasti. Mezi kladné prvky patří již samotná vůle k dané agendě přistoupit koncepčně a vnímat ji jako celek, tady jako součást šíření dobrého jména státu v zahraničí. Pozitivně lze hodnotit i ochotu chápat agendu jako širší téma zahrnující několik sektorů diplomatických aktivit. Ukázalo se, že aktéři chtějí spolupracovat, nicméně je zde patrná i jistá skepse vůči změnám či neochota k větší koordinaci ze strany ministerstva zahranič-

ních věcí. Tento pocit je způsoben heterogenní povahou aktérů (agentur), kteří spadají pod různé resorty.

Politická podpora tematizaci a prioritizaci agendy se bohužel neprojevila. Hlavním iniciátorem setkání a diskusí byl příslušný odbor ministerstva zahraničních věcí (OVD). Chyběla podpora na ministerské a vládní úrovni, která by podpořila aktivity administrativy a agentur a poukázala na nutnost prioritizace meziresortní spolupráce při utváření agendy vnější prezentace a šíření dobrého jména ČR v zahraničí. Bez jasně deklarované politické podpory není zaručen úspěch koncepčních snah, které byly v roce 2015 vyvinuty. Jedná se o agendu, která představuje dlouhodobou investici do české zahraniční politiky a budování dobrého jména státu v zahraničí, je tedy klíčové, aby politická reprezentace určila jasné vymezení této agendy. Jako ideální řešení se jeví jmenování vládního zmocněnce a zároveň svěřeni koordinační úlohy MZV ČR.

Poznámky

- ¹ MZV ČR: *Koncepce zahraniční politiky ČR*. On-line: www.mzv.cz/file/1565920/Koncepce_zahranicni_politiky_CR.pdf.
- ² *Koncepce jednotné prezentace ČR*. On-line: www.cot.cz/data/cesky/05_10/priloha_C1005.pdf.
- ³ MZV ČR: *Konference o novinkách v české ekonomické a veřejné diplomacii*. On-line: www.mzv.cz/ekonomika/cz/udalosti/konference_o_novinkach_v_ceske.html.
- ⁴ Viz Peterková, Jana–Tomalová, Eliška (2015): *Kulturní rozměr české zahraniční politiky*. In: Kořan, Michal a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2014. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 405–416.
- ⁵ MZV ČR: *Koncepce zahraniční politiky ČR*, op. cit.
- ⁶ Tamtéž.
- ⁷ MZV ČR: *Pozvánka na výstavu „Jak střední Evropa pomáhá světu“*. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/z_ambasad/oslo-publish-cz-krajanske_vztahy-pozvanka_na_vystavu_jak_stredni_evropa.html.
- ⁸ MZV ČR: *Umělci dětem“ na Ukrajině*. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/verejna_diplomacie/umelci_detem_na_ukrajine.html.
- ⁹ MK ČR. On-line: www.mkcr.cz/spoluprace-ministerstva-kultery-s-unesco-750.html.
- ¹⁰ MK ČR: *Koncepce účinnějšího působení Ministerstva kultury České republiky ve vztahu k zahraničí na léta 2013–2018*. On-line: www.mkcr.cz/koncepce-ucinnejsiho-pusobeni-ministerstva-kultery-ceske-republiky-ve-vztahu-k-zahranici-na-leta-2013-2018-775.html.
- ¹¹ Viz Peterková, Jana–Tomalová, Eliška (2015): *Kulturní rozměr české zahraniční politiky*, op. cit., s. 407.
- ¹² *Návštěvníci Plzně 2015 utratili půl miliardy, vznikla i nová pracovní místa*. iDNES.cz. On-line: plzen.idnes.cz/plzen-2015-projekt-hodnoceni-ehmk-d3r-/plzen-zpravy.aspx?c=A160610_130356_plzen-zpravy_pp.
- ¹³ *Plzeň zúčtovala s kulturou. Akce Evropského hlavního města kultury navštívilo 1,2 milionu lidí*. iHNED.cz. On-line: archiv.ihned.cz/c1-65328960-plzen-2015-ekonomicke-dopady.
- ¹⁴ Vláda ČR: *Usnesení vlády České republiky ze dne 20. prosince 2012 č. 964 k účasti České republiky na Všeobecné světové výstavě EXPO 2015 v Miláně*. On-line: www.czexpo.com/files/usneseni-vlady-cr.pdf.

- ¹⁵ Vláda ČR: Usnesení vlády České republiky ze dne 12. listopadu 2014 č. 936 ke Zprávě o přípravách účasti České republiky na Všeobecné světové výstavě EXPO 2015 Milán. On-line: apps.odok.cz/attachment/-/down/VPRA9R9BE91A.
- ¹⁶ Mezi zainteresované ministry/ministryně patří podle Usnesení 1. místopředseda vlády, ministr zahraničních věcí, ministři financí, zemědělství, pro místní rozvoj, průmyslu a obchodu a ministryně kultury, což poukazuje na komplexní pojetí české účasti na EXPO jako součástí vnější prezentace ČR.
- ¹⁷ Rozhovor s generálním komisařem české účasti na EXPO 2015 J. Potužníkem z 17. 9. 2015.
- ¹⁸ Usnesení k Závěrečné zprávě, které zároveň obsahuje vyslovení poděkování generálnímu komisaři a jeho odvolání, přijala vláda ČR v březnu 2016.
- ¹⁹ Viz on-line: www.pavilon-expo2015.cz/cs.
- ²⁰ Česko – země příběhů na Všeobecné výstavě EXPO 2015. On-line: www.czechtourism.cz/getmedia/ae52cefc-6cb7-45f3-8bbc-e0ac93c7612c/Souhrnna-zaverecna-zprava.pdf.aspx.
- ²¹ Vláda ČR: Usnesení vlády České republiky ze dne 13. května 2015 č. 348 o pokračování Programu podpory českého kulturního dědictví v zahraničí na léta 2016 až 2020. On-line: apps.odok.cz/attachment/-/down/VPRA9WN9U2W6.
- ²² Mezinárodní krajanský festival. On-line: www.krajanskýfestival.eu/.
- ²³ Žijeme v zahraničí.cz. On-line: www.zijemevzahranici.cz/.
- ²⁴ První česká vědecká diplomatka působí v Izraeli, rozhlas.cz. On-line: www.rozhlas.cz/krajane/clanky/_zprava/prvni-ceska-vedecka-diplomatka-pusobi-v-izraeli--1606360.
- ²⁵ MZV ČR: Ministr Zaorálek podepsal Memorandum o vzájemné spolupráci s Českým olympijským výborem. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/tiskove_zpravy/x2015_11_06_ministr_zaoralek_podepsal_memorandum.html.
- ²⁶ Strategie činnosti Českých center v letech 2016–2019. On-line: www.czechcentres.cz/_sys_/FileStorage/download/25/24271/strategie_cinnost_cc_2016_2019.pdf.
- ²⁷ Světová literatura míří na Prahu 6. On-line: www.literaturenights.eu/uploads/1174/f9960144b4c0631a796a86fba0cfc514.pdf.
- ²⁸ EUNIC App. On-line: czech-republic.eunic-online.eu/?q=cs/content/eunic-app.

Seznam zkratk

- AAT – Air Advisor Team (Letecký poradní tým)
- A-CSR – Asociace společenské odpovědnosti
- ACP – African, Caribbean and Pacific Group of States (státy Afriky, Karibiku a Tichomoří) viz AKT
- AČR – Armáda České republiky
- AfD – Alternative für Deutschland (Alternativa pro Německo /SRN/)
- AIPAC – American Israel Public Affairs Committee (Americko-izraelský výbor pro veřejné záležitosti)
- AKT – skupina rozvojových států Afriky, Karibiku a Tichomoří viz ACP
- ARRC – Allied Rapid Reaction Corps (Spojenecký sbor rychlé reakce)
- ASEK – Aktualizace Státní energetické koncepce /ČR/
- ATT – Arms Trade Treaty (Smlouva o obchodu se zbraněmi)
- AV ČR – Akademie věd České republiky
- B2B – Business to Business /program rozvojově-ekonomického partnerství/
- BACI – Bidirectional Austrian-Czech Interconnection (Obousměrný česko-rakouský propoj /plynovod/)
- BCC – The British Chamber of Commerce (Britská obchodní komora)
- BG – Battle Group (bojová skupina)
- BIS – Bezpečnostní informační služba
- BMATT – British Military Advisory and Training Team (Britský vojenský poradní a výcvikový tým)
- BRIC – Brazílie, Rusko, Indie, Čína
- CBRN – Chemical, Biological, Radiological and Nuclear (chemické, biologické, radiologické a nukleární zbraně či události)
- CEFRES – Centre français de recherches en sciences sociales (Francouzské centrum pro výzkum ve společenských vědách)
- CELAC – Comunidade de Estados Latino-Americanos e Caribenhos (Společenství latinskoamerických a karibských států)
- CERD – Committee on the Elimination of Racial Discrimination (Výbor pro odstranění všech forem rasové diskriminaci /OSN/)
- CNRS – Centre national de la recherche scientifique (Národní výzkumné centrum /Francie/)